

Twee tussenstappen naar volledig basisinkomen: een burgerbijslag en een burgerinkomen

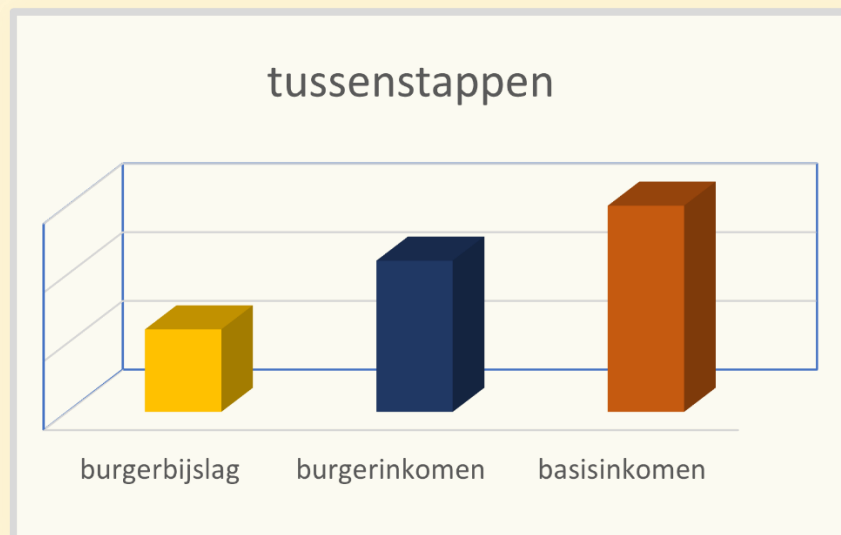
*Alexander de Roo
Reyer Brons
November 2022*

Vooraf

Het sociale en fiscale stelsel in Nederland kraakt in zijn voegen. Ondertussen groeit ook hier de vermogensongelijkheid en wordt de groep mensen die niet rond kan komen steeds groter.

In de discussie is basisinkomen een oplossingsrichting die nauwelijks aan de orde komt. Het lijkt een beladen term die stelselmatig wordt vermeden.

Wij willen de discussie verder helpen door twee verschillende tussenstappen te introduceren, die ieder op zich al een forse verbetering zouden opleveren ten opzicht van de huidige problemen.

De ene tussenstap noemen we **burgerbijslag**. Samen met de introductie van een woontoeslag kunnen we daarmee de inkomensafhankelijke heffingskortingen en de toeslagen afschaffen. De uitkeringen blijven bestaan.

De andere tussenstap noemen we **burgerinkomen**. Daarbij verdwijnen ook de uitkeringen. We laten zien hoe de tussenstappen gefinancierd kunnen worden.

Middelen vallen vrij door het afschaffen van de belastingkortingen en de toeslagen.

Bij het burgerinkomen ook de uitkeringen..

Een *herziening van de schijven* (hogere tarieven en mogelijk ook andere schijfgrenzen) in *box 1 van de inkomstenbelasting* is nodig. Het afschaffen van de inkomensafhankelijke kortingen en toeslagen moet gecompenseerd worden om te grote verschillen met het huidige stelsel te voorkomen. Ook een zekere herverdeling door daadwerkelijk hogere belasting te heffen bij de hogere inkomens vinden wij wenselijk.

Omdat *vermogen* en/of *vermogensaanswas* in Nederland zeer laag wordt belast, kunnen we daar ook een deel van de financiering vinden.

Tenslotte kijken we wat in het actuele Nederlandse politieke landschap de mogelijkheden zijn dat onze suggestie aanslaan.

1. Verstandige tussenstappen op weg naar basisinkomen

Het sociale en fiscale stelsel in Nederland kraakt in zijn voegen.

Zie het onoplosbaar lijkende toeslagenschandaal, de door de rechter verboden vermogensrendementsheffing, en ook de armoedeval waardoor veel mensen met een laag inkomen van elke extra verdiende euro ongeveer 80 cent af moeten dragen, zodat werken niet loont.

Ondertussen groeit ook hier de vermogensongelijkheid en wordt de groep mensen die niet rond kan komen steeds groter.¹

De discussie over de aanpak van deze problemen schiet alle kanten uit. De politieke partijen lijken heftig verdeeld over de aanpak. Veel van hun voorstellen zijn zeer gedetailleerd en complex, met een groot risico dat het stelsel nog minder transparant wordt en veel burgers buiten de boot blijven vallen.

Een radicale oplossing zou *basisinkomen* zijn.

Daarmee bedoelen wij *een periodiek uitgekeerd en vrij besteedbaar bedrag voor iedere burger, dat voldoende is om volwaardig van te leven, zonder dat daar een verplichting tegenover staat en ongeacht het inkomen, vermogen of de samenstelling van het huishouden.*²

Basisinkomen speelt in veel partijen soms een rol in de discussie met de leden, maar lijkt vergeten zodra de woordvoerders van deze partijen afspraken met andere partijen moeten maken. Het lijkt soms of het woord is verboden of vergeten³.....

Wij willen dat doorbreken door twee tussenstappen richting basisinkomen in de discussie te brengen:

¹ Het idee voor deze nota ontstond in het begin van de zomer van 2022. Inmiddels is sprake van een zodanige inflatie, vooral door stijgende energieprijzen, dat de ernst van de situatie voor veel mensen dramatisch is toegenomen. Veel van de in de nota genoemde bedragen zijn mogelijk niet meer adequaat. De nota gaat om de aanpak als zodanig, aanpassing van de bedragen zal later alsnog kunnen al er zich is of en hoe het probleem van de inflatie en de energieprijzen wordt aangepakt.

² Dit is volgens de definitie die [Basisinkomen Nederland](#) hanteert.

³ Niet geheel toevallig schreef Reyer Brons in 2021 een boekje met als titel: [Basisinkomen, een ongekend alternatief](#).

- Een **burgerbijslag** voor volwassenen tot de AOW-leeftijd, waarbij alle inkomensafhankelijke regelingen uit het sociale en fiscale systeem gehaald. De essentie is een burgerbijslag van € 600 per volwassene en een toeslag van € 400 voor de hoofdbewoner van een woning. De uitkeringen blijven als systeem bestaan, gecorrigeerd voor de burgerbijslag.
- Een **burgerinkomen** voor alle volwassenen, waarbij ook de uitkeringen zoveel mogelijk zijn verdwenen. De hoogte is € 1.100 per volwassene. Er komt een voorziening voor o.a. alleenstaanden zonder ander inkomen.

Voor de volledigheid laten we in het hoofdstuk over de financiering ook zien wat een volwaardig basisinkomen bruto kost en hoe dat eventueel gefinancierd kan worden. Niet als concrete suggestie voor nu, alleen ter illustratie.

Verderop motiveren we de tussenstappen en werken we ze uit. Wij juichen het toe als anderen daar varianten op ontwikkelen. Ons doel is de discussie los te trekken, als anderen met betere (of beter haalbare) ideeën komen is dat prima.

Voor ons zijn, ook in de verder discussie, drie uitgangspunten van belang:

1. Als voorstanders van basisinkomen hechten wij er aan dat aanzetten voor iedereen gelden, dat er geen toets op inkomen en vermogen is en dat er geen tegenprestaties worden vereist. Bij aanzetten waarin het basisinkomen niet voor iedereen hoog genoeg is om van te leven, zijn aanvullende voorzieningen voor de minder bedeelden noodzakelijk.
2. Vervolgens een sociaal uitgangspunt: De onderkant van de maatschappij (bijstand tot en met modaal inkomen, circa € 40.000 per jaar) mag er niet op achteruitgaan.
3. Tenslotte een politiek uitgangspunt. De tarieven in de inkomensbelasting mogen niet boven de 50 à 60 % stijgen. Om dat mogelijk te maken moet ook naar andere opties gekeken worden, zoals bijvoorbeeld naar belasting op vermogen of vermogensaanwas, op financiële transacties (betaaltaks), op bedrijfswinsten en/of erfenissen.

2. Een burgerbijslag om het stelsel te vereenvoudigen

De term burgerbijslag en het idee in hoofdlijnen komt van Peter Kamp, zie zijn artikel [Vereenvoudig ons fiscaal stelsel met een Burgerbijslag en een Woontoeslag](#).

Als hoofdlijn stelt hij voor alle heffingskortingen te vervangen door een burgerbijslag, en daarnaast de zorgtoeslag te fiscaliseren, de huurtoeslag en de hypotheekrenteaftrek te vervangen door een woontoeslag.

Zijn doel is om de inkomenszekerheid te vergroten door een transparant uitvoerbaar fiscaal inkomen te organiseren.

Hieronder borduren wij voort op zijn idee.

Hoofdpunt: vervang de heffingskortingen door een burgerbijslag

Kinderen krijgen kinderbijslag en ouderen AOW. Daarmee is er voor deze twee groepen al een soort basisinkomen in Nederland.⁴ Laten we daarnaast de grote groep van volwassenen tussen de 18 en de AOW-leeftijd een gedeeltelijk basisinkomen geven door de inkomensafhankelijke belasting aftrekken in de sfeer van de inkomensbelasting af te schaffen.

Dat betreft de algemene heffingskorting, de arbeidskorting en de combinatiekorting⁵.

Het gaat om een bedrag van ruim € 50 miljard.

In plaats daarvan komt er een **burgerbijslag** van € 600 voor iedere volwassene tot de AOW-leeftijd. De zorgtoeslag is ingebouwd in deze burgerbijslag.

De systematiek van de uitkeringen blijft bestaan bij deze benadering. Omdat iedereen (tot AOW) een burgerinkomen krijgt van € 600, wordt de hoogte van de uitkeringen aangepast met het doel dat de som van de uitkering, de zorgtoeslag⁶ en de burgerbijslag netto gelijk blijft aan de huidige hoogte van de uitkering.⁷

In 2022 betekent dat bijvoorbeeld dat een alleenstaande die nu bijstand heeft (circa € 1.100) plus een zorgtoeslag van ruim € 100, een burgerbijslag krijgt van € 600 en circa € 600 via de bijstand. Voor 2023 is de aanvulling via de bijstand hoger omdat de zorgtoeslag en hoogte van de bijstand per 1-1-2023 wordt aangepast.

Racties op eerdere berekeningen (bijvoorbeeld Basisinkomen 2.0)⁸ hebben ons geleerd dat bij gelijk behandelen van AOW'ers met name degene met een klein of geen pensioen, in de problemen komen.. Reparatie is binnen die benaderingen niet gemakkelijk.⁹

Wij zien er daarom in deze tussenstap vanaf een idee voor AOW'ers uit te werken en laten de huidige systematiek voor hen in tact.

Verder in deze nota zullen we deze tussenstap getalsmatig onderbouwen.

Tweede punt: maak alternatieven voor de toeslagen

Het Directoraat Generaal Toeslagen betaalt jaarlijks ongeveer € 15 miljard aan toeslagen uit aan bijna 9 miljoen mensen. Een dolgedraaid systeem dat in 2005 op initiatief van het CDA is geïntroduceerd om de onderkant van Nederland te helpen. Inmiddels willen alle politieke partijen van dit systeem af. Helaas zijn ze het onderling niet eens hoe dat te doen.

Onderstaand bespreken we de vier toeslagen.

⁴ De kinderbijslag in Nederland is bijzonder laag in vergelijking met andere landen. Zie onze gedachten daarover bij de uitwerking bij het kindgebonden budget.

⁵ Omdat we in deze tussenstap alleen kijken naar volwassenen tot de AOW-leeftijd, blijft de ouderenkorting in stand. Wellicht is het mogelijk deze ook af te schaffen en de AOW-bedragen of de belastingtarieven voor ouderen aan te passen. Of dat zinvol en uitvoerbaar is laten we graag aan anderen over.

⁶ De zorgtoeslag is in 2022 iets meer dan € 100. Een alleenstaande krijgt een paar euro meer dan iemand met partner. Wij hanteren in deze nota verder een bedrag van € 100, bij invoering kan precisering aan de orde komen.

⁷ Omdat behalve de bijstand de uitkeringen bruto bedragen zijn, is het doel om netto tot dezelfde bedragen te komen mogelijk niet exact te realiseren voor iedere situatie. De bedoeling is wel daar zo dicht mogelijk bij te komen.

⁸ In maart 2019 is [Basisinkomen 2.0](#) gepresenteerd, samen met de doorrekening van het [NIBUD](#) en aangeboden aan minister Koolmees.

⁹ Bert Voorneveld presenteerde in de nazomer van 2021 [drie varianten](#) op basisinkomen, waarbij hij in de eerste twee de AOW afzijdig liet. In de [derde variant](#) beschrijft hij hoe lastig het is om de AOW'ers wel mee te laten doen. Hij komt dan met een berekening waarin zowel de hoogte van het basisinkomen als de belastingtarieven voor de AOW'ers verschillen van de anderen!

Kinderopvangtoeslag

Kinderopvang is behoorlijk duur. Het is nagenoeg onmogelijk een financierbare (variant van) basisinkomen te bedenken die hoog genoeg is om de kinderopvang te kunnen betalen als andere inkomsten ontbreken. Een specifieke voorziening lijkt de enige oplossing. Er is een bedrag van circa € 4 miljard voor 700.000 huishoudens mee gemeoid.

De regering is (in lijn met het voorgaande) van plan om kinderopvang vrijwel gratis te maken. Daarom kunnen we deze toeslag verder buiten beschouwing laten in onze aanzetten voor de toekomst.

Huurtoeslag (en hypotheekrenteaftrek)

1,5 miljoen mensen ontvangen een inkomensafhankelijke huurtoeslag met een totaal bedrag van circa € 4 miljard. Dit systeem bestaat al tientallen jaren.

De huurtoeslag zorgt voor deze groep voor hoge marginale belastingtarieven. Uit het experiment in Finland¹⁰ bleek dat een hoge inkomensafhankelijke huurtoeslag (€ 600 in Helsinki) ertoe leidt deze groep zich niet meldt voor betaald werk.

Het kabinet werkt aan hervorming van dit systeem, maar lijkt de inkomensafhankelijkheid in stand te willen laten.

Net als Peter Kamp willen we deze toeslag vervangen door een *woontoeslag* aan de hoofdbewoner van een woning. We stellen deze op € 400, iets meer dan de maximale huurtoeslag in 2022.

Omdat ook we vanwege de eenvoud die € 400 per maand aan alle hoofdbewoners willen verstrekken is het redelijk om de hypotheekrenteaftrek (€ 9 miljard) versneld af te schaffen.¹¹

Zorgtoeslag

Ruim 4 miljoen mensen ontvangen zorgtoeslag. Circa € 6 miljard is hiermee gemeoid.

Daarnaast is het zo dat het eigen risico een zware belasting vormt voor heel veel mensen aan de onderkant. In deze aanzet kiezen wij ervoor de zorgtoeslag af te schaffen en als het ware in te bouwen in de burgerbijslag¹².

Voor de hogere inkomens moet dan ter compensatie het belastingtarief iets omhoog.

Kindgebonden budget (en kinderbijslag)

Een miljoen mensen ontvangen in totaal circa € 2,5 miljard aan kindgebonden budget. Het is vooral bedoeld om alleenstaanden met kinderen tot 18 jaar een soort extra kinderbijslag te geven. Bij een inkomen tot € 30.000 euro gaat het om € 332 euro voor een kind en € 424 per maand voor twee kinderen. Als een stel meer dan € 30.000 verdient daalt het bedrag tot € 193. Dit systeem zet een financiële prikkel op alleen wonen van ouders met kinderen. Het is al ingevoerd in 2009. De meerderheid van de politiek had geen zin om hogere kinderbijslag te

¹⁰ Lees meer op en via [Finland, een lopend experiment met veel gedoe](#).

¹¹ De hypotheekrenteaftrek wordt al afgebouwd, maar in een vrij traag tempo.

¹² Peter Kamp kwam met een andere aanpak:

De zorgtoeslag schaft hij af, waarbij de basispremie voor de zorgverzekering gefiscaliseerd wordt. 2,9 % van het bruto jaarinkomen tot ca. € 70.000,-.

Het CAK kan dan in zijn optiek de verdeling van die Belastinginkomsten op zich nemen en de huidige zorgverzekeraars hun deel doen toekomen wanneer bij hen een burger cliënt is. De aanvullende dekking betaald de burger zelf rechtstreeks aan de zorgverzekeraar.

Het is zeer de vraag of deze constructie mag van de EU: geld van de overheid naar private verzekeraars geldt waarschijnlijk als staatssteun.

Een heel andere oplossing is om de Scandinavische weg te volgen en (gezondheids-)zorg weer gratis te maken. Maar dat staat haaks op het huidige Nederlandse beleid waarin het geloof in privatisering en marktwerking bijkans heilig is.

betalen. Kinderbijslag is ongeveer € 100 per maand per kind¹³. In Duitsland gaat het om € 300 euro per kind.

Een kinderbijslag van bijvoorbeeld gemiddeld € 250 per kind¹⁴ is het overwegen waard. Dat zou bijna € 10 miljard kosten. De huidige regelingen van kosten bijna € 8 miljard..

Tot zover de hoofdlijnen van tussenstap van de burgerbijdrage.

De financiering komt later aan de orde.

3. Een burgerinkomen als bescheiden basisinkomen

De term *burgerinkomen* is in 2020 geïntroduceerd door van Michiel van Hasselt.

In zijn boek¹⁵ pleit hij onder de naam Burgerinkomen voor een basisinkomen van € 900 per maand met aanvullingen onder voorwaarden voor alleenstaanden.

Redelijk vergelijkbaar is een iets recentere uitwerking van Wim van Tilborg, die in ESB stelt [Basisinkomen kan budgetneutraal worden ingevoerd](#).¹⁶ Hij stelde begin 2022 een basisinkomen van € 1.050 voor, laat voor ouderen wel de AOW bestaan en zoekt een deel van de financiering in het belastbaar maken van inkomen uit vermogensaanwas¹⁷. Voor degenen voor wie met dit voorstel niet rond kan komen, is er een compensatiefonds.

Recent beschreef Bert Voorneveld in zijn boek *Plan voor een gelukkige samenleving* ([zie recensie](#)) een variant met basisinkomen van € 1.200 tot de AOW-leeftijd, met aanvullende financiering o.a. via een betaaltaks van een half promille op alle financiële transacties¹⁸.

In deze tussenstap bepleiten wij een variant uit met € 1.100 euro *burgerinkomen* voor alle volwassenen, met een aanvulling van € 200 (ouderentoeslag) boven de AOW-leeftijd.

¹³ Iets meer dan € 80 voor kinderen tussen 0 en 5 jaar, € 100 voor kinderen tussen 6 en 12 en € 120 voor kinderen tussen 12 en 18 jaar

¹⁴ Ook kan maar eventueel gedifferentieerd worden, bijv. € 500 per kind per maand voor het eerste kind, € 250 voor het tweede kind en € 150 voor kind 3, 4 en later. Dit compliceert het stelsel enigszins, maar mogelijk zien politici argumenten om hier toch voor te kiezen.

De kosten van differentie zijn ook een punt van aandacht. Van de circa 3,3 miljoen kinderen schatten wij dat er 2 miljoen eerste kindkinderen zijn, 1 miljoen tweede en circa 300.000 derde en later. Dat maakt het hierboven genoemde voorbeeld circa 50 % duurder dan € 250 voor elk kind.

Waarschijnlijk is de door ons nu gekozen uitwerking van € 250 per kind niet toereikend in een beperkt aantal situaties, bijvoorbeeld voor alleenstaande ouders met 1 kind en geen andere inkomsten dan een uitkering. Hiervoor moet dan een aanvulling ontwikkeld worden.

¹⁵ Met een *BURGERINKOMEN Meer Vrijheid, Gelijkheid en Burgerschap in Nederland 202?*, 2020, Basisdemocraat Utrecht. Zie ook [een recensie](#) op de website van [Basisinkomen Nederland](#).

¹⁶ Het artikel is gebaseerd op een rapport [Het Basisinkomen Ten Onrechte Afgewezen](#). In dat rapport heeft de variant *AONI-BoV* voor de auteur sterk de voorkeur. Zie ook een [bespreking](#) op de website van [Basisinkomen Nederland](#).

¹⁷ Alle uitkeringen (behalve de AOW), alle toeslagen en alle belastingkortingen vervallen. Het speciale belastingtarief voor AOW'ers verdwijnt in zijn benadering.

¹⁸ We schreven al eerder dat Bert Voorneveld in de nazomer van 2021 [drie varianten](#) op basisinkomen presenteerde, waarbij hij in de eerste twee de AOW afzijdig liet. In de [derde variant](#) beschrijft hij hoe lastig het is om de AOW'ers wel mee te laten doen. Hij komt dan met een berekening waarin zowel de hoogte van het basisinkomen als de belastingtarieven voor de AOW'ers verschillen van de anderen! Hij rekent daar met € 1.500 tot de AOW-leeftijd en daarboven € 1.700.

€ 1.100 netto is nu het bedrag is voor een alleenstaande in de bijstand. De AOW is thans circa € 200 hoger.¹⁹

Conform de eerdere tussenstap wordt de kinderbijslag verhoogd. Alle uitkeringen²⁰ (inclusief de AOW), toeslagen en belastingkortingen vervallen.

Helaas is € 1.100 te weinig voor een alleenstaande zonder ander inkomen. Ook voor alleenstaanden boven de AOW-leeftijd is € 1.300 niet toereikend.

Conform Wim van Tilborg²¹ opteren wij daarom voor specifieke aanvullende voorzieningen via een compensatiefonds, we reserveren daarvoor € 5 miljard.

4. Financiering tussenstappen

4.1. De financiering in grote lijnen

We financieren beide tussenstappen hoofdzakelijk door het afschaffen van de *inkomensafhankelijke belastingkortingen en de toeslagen*.

Bij het burgerinkomen worden ook de *uitkeringen* afgeschaft.

Een *herziening van de schijven* (hogere tarieven en mogelijk ook andere schijfgrenzen) in *box 1 van de inkomstenbelasting* is nodig. Het afschaffen van de inkomensafhankelijke kortingen en toeslagen moet gecompenseerd worden om te grote verschillen met het huidige stelsel te voorkomen. Ook een zekere herverdeling door daadwerkelijk hogere belasting voor de hogere inkomens vinden wij wenselijk.

In de verder volgende uitwerking noemen de bedragen die nodig zijn voor compensatie en herverdeling samen. Goed uitsplitsen daarvan vergt berekeningen waartoe wijzelf niet in staat zijn. Een politiek initiatief om het CPB daarvoor in te schakelen lijkt ons nodig.

Dat geldt ook voor het komen tot een zo goed mogelijk ontwerp van het nieuwe schijventarief²², waarbij niet alleen gekeken moet worden naar *box 1*, maar ook naar *box 2* en *box 3*.

¹⁹ Het hoger bedrag boven de AOW-leeftijd is vervelend uit oogpunt van eenvoud. Het huidige verschil tussen de hoogte van bijstand en AOW is ontstaan doordat bij ouderen evident is dat voor de meeste ouderen de positie op de arbeidsmarkt niet sterk is.

Het lijkt ons nagenoeg onmogelijk dit gelijk te schakelen zonder de pensionado's een flinke aderlating te bezorgen tov het huidige stelsel. Het is evident dat deze groep ook niet meer in staat is om hun situatie alsnog in positieve zin te verbeteren.

Daartegenover zijn overigens ook geluiden dat er sprake is van bevoorrechtiging van de pensionado's, die komt door hun sterke lobbypositie. Zie bijvoorbeeld dit artikel in ESB: [Kloof tussen AOW en bijstand toont politieke macht van ouderen](#).

²⁰ Overwogen kan worden om de WW als kortlopende verzekering te handhaven. De regeling kan dan veel soberder worden dan nu het geval is, omdat er basisinkomen is voor iedereen. Het lijkt ons een zaak voor werkgevers en werknemers om dat per CAO te regelen of na te laten.

²¹ Zie zijn rapport [Het Basisinkomen Ten Onrechte Afgewezen](#).

²² De eenvoudigst oplossing lijkt een stelsel met slechts één tarief, de zogenaamde vlaktaks. Wij geloven dat dat geen goede aanpak is. Een hoger tarief voor hoge inkomsten is nodig om een zekere herverdeling tot stand te brengen.

Sommige economen bepleiten een U-curve voor de tarieven, bijvoorbeeld Bas Jacobs. Zie zijn boek [De prijs van gelijkheid](#) en meer recent in [Hoe het kan dat het niet altijd loont om meer te werken](#).

Het huidige stelsel heeft door de inkomensafhankelijke kortingen en toeslagen de facto zeer hoge tarieven aan de linkerkant van de U (tot circa 80 %) en is tamelijk vlak aan de rechterkant.

Wij bepleiten in elk geval een verhoging aan de rechterkant en een forse verlaging aan de linkerkant, de huidige 80 % is bepaald geen bijdrage aan de wens dat *werken moet lonen*.

Het laatste brengt ons ook bij de constatering dat *vermogen* en/of *vermogensaanwas* in Nederland zeer laag wordt belast. Zie hiervoor bijvoorbeeld een betoog van Sybren Cnossen en Bas Jacobs: [Belast alle werkelijke vermogensopbrengsten, net als andere landen](#).

Wim van Tilborg sluit hier op aan in zijn rapport [Het Basisinkomen Ten Onrechte Afgewezen](#). Hij rekent in zijn voorkeursberekening met € 50 miljard extra inkomsten uit deze bron.

In dit kader kan ook gedacht worden aan het hoger belasten van erfenissen, van bedrijfswinsten of aan de invoering van een betaaltaks.

Wij laten de keuzes hoe aan de nodige inkomsten te komen graag aan de politiek.

Een aanzet daartoe is overigens al gegeven in het rapport van de IBO Vermogensverdeling (voorzitter Laura van Geest) [Licht uit, spot aan](#), zie ook de bijlage 15 ([Fichebundel](#)) met veel uitwerking.

4.2. Financiering burgerbijslag en woontoeslag

De *bruto-kosten* van deze tussenstap zijn als volgt:

Betreft	Voor	Bedrag per maand in €	Aantal in miljoenen	Totaal in € miljard
burgerbijslag	volwassenen tot AOW	600	10,9	78,5
woontoeslag	woning (excl. AOW)	400	5,8	27,8
verhoogde kinderbijslag	kinderen tot 18 jaar	250	3,3	9,9
Totale bruto kosten				116,2

Toelichting:

Hat *aantal inwoners* van Nederland is circa 17,8 miljoen²³.

Daarvan zijn er 3,3 miljoen kinderen tot 18 jaar²⁴ en 3,6 miljoen ouderen vanaf de AOW-leeftijd²⁵. Resteert 10,9 volwassenen tot de AOW-leeftijd.²⁶

Onze voorkeur is een stelsel waarbij er links een vlak tarief is, dus geen linkerpoot op de U.

Wij constateren dat er recente berekeningen zijn waarin de schijven toch heel anders belast worden:

- In de [Eindrapportage Alternatieven voor het Toeslagenstelsel](#) van staatssecretaris Van Huffelen komt een variant aan de orde die een beetje op een heel laag basisinkomen lijkt, met als tarieven voor de schijven resp. 29,7 %, 51 %, 43 % en 43 %.
- Bert Voorneveld rekent in zijn [Breed Model](#) met hele hoge tarieven, resp. 75 %, 65 %, 50 % en 56 %. In zijn [Algeheel model](#) dezelfde percentages tot de AIW leeftijd, daarboven resp. 25%, 75 %, 45 % en 56 %.

Uitspraken van de politiek en doorrekening door het CPB zijn nodig om hier uit te komen. Ondanks de vrees van Bas Jacobs in zijn hierboven genoemde recente artikel dat de politiek muurvast lijkt te zitten.

²³ Bron CBS: [Bevolking gegroeid naar 17,8 miljoen inwoners, vooral door migratie](#).

²⁴ Bron CBS: [Jongeren in Nederland, Landelijke Jeugdmonitor 2020](#)

²⁵ Bron CBS: [Personen met AOW-uitkering: geslacht, leeftijd en migratieachtergrond](#).

²⁶ Dit aantal is een momentopname. Het is overigens ook een aftreksom van getallen uit bronnen met niet precies dezelfde peildata, dus beperkte afwijkingen zijn waarschijnlijk.

Het *aantal woningen* is circa 8 miljoen²⁷.

We schatten daarvan 2,2 miljoen worden bewoond door mensen boven de AOW leeftijd.

Voor de *financiering* geven we een globale indicatie in onderstaande tabel.

Sommige bedragen zijn geschat, alle bedragen zijn momentopnamen. Het totaal onderaan is iets hoger dan de bruto-kosten, dat geeft enige ruimte voor aanpassingen en correcties.

Betreft	Bedragen in miljarden €	
	uitgaven	besparing
algemene heffingskorting	25,8	15,8
arbeidskorting	31,8	30,0
combinatiekorting	1,9	0,5
ouderenkorting	5,4	
totaal heffingskortingen	64,9	46,3
kinderopvang	4,3	n.v.t.
tegemoetkoming ouders	7,7	7,7
woningmarkt	4,6	4,0
zorgtoeslag	6,0	4,0
totaal toeslagen	22,6	15,7
oudedagsvoorziening	48,2	
arbeidsongeschiktheid	13,2	5,0
bijstand etc.	6,9	3,0
ziekte en verlof	4,8	2,4
jonggehandicapten	3,8	1,5
werkloosheid	3,6	1,5
uitkeringen totaal	80,5	13,4
hypotheekrenteaftrek	9,3	6,2
studiefianciering	5,5	5,5
uitvoeringskosten	8,0	1,0
diverse kleine posten	22,8	12,7
aanpassing IB		20,0
vermogen en bedrijven		10,0
totaal extra belastingen		30,0
TOTAAL besparingen en extra belastingen		118,1

Toelichting:

De bedragen voor de *heffingskortingen* betreffen het jaar 2023 (miljoenennota)²⁸.

Bij de *heffingskortingen* is ingeschat dat een deel van de kortingen bij de AOW'ers terecht komt, waarop in deze benadering niet kan worden bespaard. Ook worden de uitkeringen lager, waardoor niet ook bezuinigd kan worden op de heffingskortingen.

Dat laatste speelt vooral bij de *algemene heffingskorting* (geschat dat € 10 miljard over blijft). Bij de arbeidskorting vervalt maar € 1,8 miljard omdat deze niet vaak voorkomt bij AOW-ers en uitkeringsgerechtigden. De *ouderenkorting* blijft geheel in stand.

Ook de *toeslagen* betreffen het jaar 2023²⁹.

²⁷ Bron CBS: [42 procent van alle woningen is een rijtjeshuis](#).

²⁸ Bron: [Miljoenennota 2023, Bijlage 9. Fiscale regelingen](#)

²⁹ Bronnen:

In de *tegemoetkoming ouders* zijn zowel het *kindgebonden budget* als de *kinderbijslag* opgenomen.

De *kinderopvang* wordt op ander wijze geregeld, we nemen aan dat daar hetzelfde bedrag voor nodig is.

Een deel van de huurtoeslag (€ 1,6) en van de zorgtoeslag (€2) blijft bestemd blijft voor ouderen met AOW.³⁰

In de tabel staan ook *uitkeringen*³¹, die blijven in stand behalve dat een deel van de bijstand (€ 3 miljard) en van de WW (werkloosheid) (€ 1 miljard) al wordt uitgekeerd als burgerbijdrage en dus hier kan vervallen.

Ook de *hypotheekrenteaftrek*³² komt deels bij de ouderen terecht en wordt slechts voor 2/3e geschrapt.

De *studiefinanciering*³³ kan in zijn geheel vervallen met de introductie van de burgerbijslag.

Opgevoerd is een schatting van € 8 miljard voor de totale *uitvoeringskosten* van instanties als UWV, SVB, Belastingdienst, Dienst Toeslagen en gemeentelijk instanties.

In deze tussenstap is alleen een bescheiden besparing van € 1 miljard aan de orde bij de Belastingdienst en de Dienst Toeslagen, rekening houdend met de extra uitvoeringskosten die gemaakt moeten worden om de woonbijdrage te regelen.

De € 20 miljard voor de *aanpassing van de inkomstenbelasting (IB)* is een te bereiken bedrag. We schatten in dat dat haalbaar is met enkele belastingschijven van 40 % en 50 % en een toptarief van 55 % of zelfs 60%. Zie onze eerder teksten over dit onderwerp in punt 4.1. Bij de precieze uitwerking moet ook goed gelet worden op de koopkrachteffecten voor verschillende inkomensklassen.

Ook de extra inkomsten door *vermogen en bedrijven* meer te belasten van € 10 miljard is een doel. Zie ook punt 4.1.

4.3. Financiering burgerinkomen

De *bruto-kosten* van deze tussenstap zijn als volgt:

-
- Kinderopvang en Tegemoetkoming ouders: [Sociale Zaken en Werkgelegenheid](#)
 - Woningmarkt (huutoeslag): [Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties](#)
 - Voor de zorgtoeslag is geen recente bron gevonden. Een oud getal (5,3) is verhoogd gezien de voorspelde stijging.

³⁰ Dat in deze benadering de systematiek van de heffingskortingen overeind blijft voor de ouderen et AOW, is uiteraard een verveld punt aangezien ook het doel is om het stelsel te vereenvoudigen. Wij hopen dat daar vroeg of laat een betere aanpak voor ontworpen wordt.

³¹ Bron: [Sociale Zaken en Werkgelegenheid](#)

³² Bron: [Miljoenennota 2023, Bijlage 9. Fiscale regelingen](#)

³³ Bron: [VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschap](#)

Betreft	Voor	Bedrag per maand in €	Aantal in miljoenen	Totaal in € miljard
burgerinkomen	alle volwassenen	1.100	14,5	191,4
ouderentoeslag	volwassenen vanaf AOW	200	3,6	8,6
compensatiefonds	zie <i>toelichting</i>			5,0
verhoogde kinderbijslag	kinderen tot 18 jaar	250	3,3	9,9
Totale bruto kosten				214,9

Toelichting:

Voor de aantallen personen verwijzen we naar de in het begin van punt 4.2. genoemde bronnen.

De *oudertoeslag* en het *compensatiefonds* zijn eerder toegelicht in punt 3.

Voor de *financiering van het burgerinkomen* geven we een globale indicatie in onderstaande tabel.

Evenals in punt 4.2 zijn sommige bedragen zijn geschat, alle bedragen zijn momentopnamen. Het totaal onderaan is ook hier iets hoger dan de bruto-kosten, waardoor er enige ruimte is voor aanpassingen en correcties.

Betreft	Bedragen in miljarden €	
	uitgaven	besparing
algemene heffingskorting	25,8	10,8
arbeidskorting	31,8	30,8
combinatiekorting	1,9	1,9
ouderenkorting	5,4	2,7
totaal heffingskortingen	64,9	43,5
kinderopvang	4,3	n.v.t.
tegemoetkoming ouders	7,7	7,7
woningmarkt	4,6	4,6
zorgtoeslag	6,0	6,0
totaal toeslagen	22,6	18,3
oudedagsvoorziening	48,2	48,2
arbeidsongeschiktheid	13,2	13,2
bijstand etc.	6,9	6,9
ziekte en verlof	4,8	4,8
jonggehandicapten	3,8	3,8
werkloosheid	3,6	3,6
uitkeringen totaal	80,5	80,5
hypotheekrenteaftrek	9,3	9,3
studiefianciering	5,5	5,5
uitvoeringskosten	8,0	5,0
diverse kleine posten	22,8	19,8
aanpassing IB		35,0
vermogen en bedrijven		20,0
totaal extra belastingen		55,0
TOTAAL besparingen en extra belastingen		217,1

Toelichting bij de tabel:

Voor de huidige *uitgaven* zie de in punt 4.2. genoemde bronnen.

De *heffingskortingen* vervallen in deze benadering, maar deze vervallen deels al doordat de heffingskortingen op de uitkeringen (inclusief de AOW) zijn geschrapt.

Om dubbeltelling te voorkomen verlagen we mogelijke bezuinigingen met € 15 miljard voor de *algemene heffingskorting*, € 1 miljard voor de *arbeidskorting* en € 2,7 miljard voor de *ouderenkorting*.

Bij de uitkeringen vervallen geheel, ook de *WW*.

Deze zou deels in tact kunnen blijven. Of dit echt nodig of wenselijk is, is overigens apart te bezien. Kan per CAO al dan niet geregeld worden door werknemers en vakbonden. In bovenstaande tabel rekenen we daar niet mee.

Opgevoerd is een schatting van € 8 miljard voor de totale *uitvoeringskosten* van instanties als UWV, SVB, Belastingdienst, Dienst Toeslagen en gemeentelijk instanties.

In deze tussenstap is op termijn een forse besparing van € 5 miljard denkbaar, vooral bij UWV, Belastingdienst, Dienst Toeslagen en de gemeentes. We moeten ons daarbij wel realiseren dat het om groot aantal medewerkers gaat met een stevige rechtspositie. Als omscholen naar ander werk niet snel kan, blijven de kosten vooralsnog overeind.

De € 35 miljard voor de *aanpassing van de inkomstenbelasting (IB)* is een te bereiken bedrag. We schatten in dat dat haalbaar is met enkele belastingschijven van 40 % of 45 %, 50 % en een toptarief van 60 %.³⁴ Zie onze eerder teksten over dit onderwerp in punt 4.1. Bij de precieze uitwerking moet ook goed gelet worden op de koopkrachteffecten voor verschillende inkomensklassen.

Ook de extra inkomsten door *vermogen en bedrijven* meer te belasten van € 20 miljard is een doel. Zie ook punt 4.1.

4.4. Financiering volwaardig BI

Het volgende is geen tussenstap en geen concrete suggestie voor nu, maar een berekening om te laten zien wat een volwaardig basisinkomen bruto kost en hoe dat eventueel gefinancierd kan worden.

We rekenen met een basisinkomen van € 1.500³⁵ per volwassene en met een verhoogde kinderbijslag van € 250.

De *bruto-kosten* van een volwaardig BI van € 1.500 zijn dan als volgt:

³⁴ Dit betreft de schijven voor volwassenen tot de AOW-leeftijd.

Voor degenen met AOW is vermoedelijk een specifiek schijven stelsel nodig, evenals dat nu het geval is. Het zou best kunnen dat dit vrij lastig is en dat een extra tussenstap wenselijk is door eerst het burgerinkomen alleen te realiseren voor volwassenen tot de AOW-leeftijd. Dat voorkomt ook interferentie met de al lang stagnerende discussie over de herziening van het pensioenstelsel.

³⁵ Mogelijk is bij het inmiddels flink gestegen prijspeil een bedrag van € 1.500 te laag.

Elke verhoging met € 100 kost bruto € 17,4 miljard extra.

Mede daarom voeren we een beperkt compensatiefonds op.

Betreft	Voor	Bedrag per maand in €	Aantal in miljoenen	Totaal in € miljard
basisinkomen	alle volwassenen	1.500	14,5	261,0
compensatiefonds	<i>zie toelichting</i>			1,0
verhoogde kinderbijslag	kinderen tot 18 jaar	250	3,3	9,9
Totale bruto kosten				271,9

Toelichting:

Voor de aantallen personen verwijzen we naar de in het begin van punt 4.2. genoemde bronnen. Idem voor de meeste bedragen in onderstaande tabel voor de financiering.

Betreft	Bedragen in miljarden €	
	uitgaven	besparing
algemene heffingskorting	25,8	10,8
arbeidskorting	31,8	30,8
combinatiekorting	1,9	1,9
ouderenkorting	5,4	2,7
totaal heffingskortingen	64,9	43,5
kinderopvang	4,3	n.v.t.
tegemoetkoming ouders	7,7	7,7
woningmarkt	4,6	4,6
zorgtoeslag	6,0	6,0
totaal toeslagen	22,6	18,3
oudedagsvoorziening	48,2	48,2
arbeidsongeschiktheid	13,2	13,2
bijstand etc.	6,9	6,9
ziekte en verlof	4,8	4,8
jonggehandicapten	3,8	3,6
werkloosheid	3,6	3,6
uitkeringen totaal	80,5	80,3
hypotheekrenteaftrek	9,3	9,3
studiefianciering	5,5	5,5
uitvoeringskosten	8,0	6,0
diverse kleine posten	22,8	20,8
aanpassing IB		50,0
vermogen en bedrijven		60,0
totaal extra belastingen		110,0
TOTAAL besparingen en extra belastingen		272,9

Voor de financiering is de besparing op de uitvoeringskosten nog iets verlaagd t.o.v. het overzicht voor het burgerinkomen.

De benodigde *extra inkomsten uit IB en vermogensbelastingen* zijn zeer fors. Dat maakt invoering op korte termijn niet realistisch.

5. Uitvoeringsaspecten burgerbijslag, en woontoeslag en burgerinkomen

Omdat Nederland helaas heel sterk is in het verzinnen van regelingen die bij de uitvoering grote problemen opleveren, is het verstandig te kijken naar de invoeringsaspecten van bovengemelde ideeën.

Het uitbetalen van een **burgerbijslag** lijkt sterk op het uitbetalen van de AOW, die thans vrijwel probleemloos gebeurt door de SVB.

Mits de SVB in staat is om snel een groot bestand te maken met een beperkt aantal gegevens³⁶ van iedereen, kan deze instantie dit prima aan.

Een alternatief is de Belastingdienst, die al gegevens van bijna alle inwoners heeft.³⁷ Maar op dit moment is de reputatie van de Belastingdienst als kwalitatief goede uitvoerder wat minder. Het is verstandig dat hier goed naar gekeken wordt voordat een keuze gemaakt wordt.³⁸ Op dit moment hebben wij een voorkeur voor uitvoering door de SVB, maar we zijn benieuwd naar uitkomsten van nader onderzoek.

Het apart regelen van de **kinderopvang** levert ons inziens leveren geen grote uitvoeringsproblemen op, in elk geval niet voor de bestaande sociale en fiscale uitvoeringsinstanties.³⁹

De aanpassing van de bedragen voor de **kinderbijslag** (o.a. ter vervanging van het **kindgebonden budget**) kunnen eenvoudig doorgevoerd worden in de huidige betaalsystemen van de SVB.⁴⁰

De uitbetaling van de **woontoeslag** vraagt wel aandacht.

Om de hoeveelheid data (en mutaties daarin) beperkt te houden, moet ons inziens gekozen worden voor een bedrag per woning dat uitbetaald wordt aan een specifieke hoofdbewoner.⁴¹ Nagegaan zal moeten worden hoe een goede registratie van hoofdbewoners tot stand kan komen en welke instantie(s) daar goed toe in staat zijn. Probleem daarbij is dat niet iedereen die een ruimte huurt of koopt, ook bewoner is of wordt. Het kan ook bedrijfsruimte zijn.⁴²

³⁶ Buiten geboortedatum, adres en bankrekeningnummer zijn waarschijnlijk geen andere gegevens nodig.

³⁷ Mogelijk is er een groep niet-belastingplichtigen, die **niet** in beeld is bij de Belastingdienst. Helaas is zo'n groep ook niet gemakkelijk alsnog compleet te vinden. Overigens is uitvoering van de Toeslagen inmiddels afgesplitst van de Belastingdienst, zodat daar inmiddels sprake is van twee instanties....

³⁸ Bij een keuze voor de Belastingdienst kan ook gekozen worden voor het mechanisme van de negatieve inkomstenbelasting of de uitkeerbare heffingskorting. Dat is iets ingewikkelder, maar heeft psychologisch aantrekkelijk kanten. Zie een genuanceerd betoog hierover in [NIB, het kan toch wel, maar moet het ook?](#)

³⁹ Als er voor de kinderopvang een regeling bedacht wordt waarin de hoogte van het inkomen een rol speelt, is natuurlijk e wel de vraag wie dat moeten uitvoeren of daar controle bij nodig is.

⁴⁰ Als voor differentiatie naar eerste kind etc. gekozen wordt, moet wel even nagegaan worden of de systemen van de SVB dit aankunnen, bijvoorbeeld ook bij gescheiden ouders waar de onderlinge verantwoordelijkheidsverdeling niet altijd stabiel is.

⁴¹ Er moet vooral niet geprobeerd worden het bedrag vooraf te verdelen over alle bewoners. Dat levert veel meer mutaties op en het geeft behoorlijk veel onzekerheid voor alle betrokken hoeveel ze elke keer krijgen, als er sprake is van wisseling van bewoners. Veel woonbewegingen worden pas achteraf goed geregistreerd door de BRP. Er is meestal wel veel meer stabiliteit in de hoofdbewoner, die diverse contracten en verplichtingen heeft.

⁴² Je kunt denken energiebedrijven, maar daar is de grens tussen woning en bedrijf niet bij voorbaat scherp. Bij de energiebedrijven ontstaat thans wel enige ervaring met geven van kortingen op de energierekening,

Het uitbetalen van het *burgerinkomen* is even eenvoudig als het uit betalen van de hiervoor behandeld burgerbijslag. De daar gemaakte opmerkingen over de keuze van de uitvoeringsinstantie gelden hier evenzeer.

Punt van aandacht is wel de organisatie van de helaas noodzakelijke *aanvullende voorzieningen*. Aansluiting kan mogelijk gezocht worden in de WMO (Wet Maatschappelijke Ondersteuning)⁴³, maar dan wel zonder de draconische regelingen, controles en sancties die nu kleven aan de uitvoering van de Participatiewet. Aandachtspunt daarbij is wel dat er ook aanvullende voorzieningen nodig zijn voor alleenstaanden boven AOW-leeftijd met geen of weinig ander inkomen. Dat moet vooral geen gecompliceerde regeling worden! Ook de regeling voor arbeidsongeschikten moet eenvoudiger dan thans vaak het geval is

6. De tussenstappen en de actuele politieke situatie

Tien jaar geleden was het idee basisinkomen geheel verdwenen van het politieke toneel in Nederland. Bij de Tweede Kamerverkiezingen in 2012 stond het in geen enkel programma van partijen die zetels in de Tweede Kamer veroverden. Hoe anders is de situatie 10 jaar later.

Inmiddels willen VOLT, D66 en PvdD basisinkomen realiseren. In het GroenLinks programma staat expliciet de opdracht om het over acht jaar voor elkaar te krijgen. Het PvdA programma spreekt enkel over experimenten met basisinkomen op lokaal niveau, maar in het kader van de stevige politieke vrijage tussen GroenLinks en PvdA zei PvdA partijleider Atje Kuiken onlangs dat het basisinkomen geen struikelblok zal vormen in deze steeds nauwere samenwerking.⁴⁴

D66 en CU profileerden zich in de verkiezingen met het willen afschaffen van alle toeslagen en vervangen door een systeem van negatieve inkomstenbelasting van rond de € 300 per volwassene per maand. Zij brachten dit ook in bij de kabinetsonderhandelingen. Dat resulteerde in de volgende teksten in het regeerakkoord [Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst](#):

- *We hebben de ambitie om de toeslagen af te schaffen, zodat mensen niet meer verdwalen in ingewikkelde regelingen of te maken krijgen met hoge terugvorderingen.*

maar als het om grote bedragen gaat is het wellicht vreemd dat de overheid aan burgers geld overmaakt via een groot aantal particuliere bedrijven. De uitvoeringsproblemen blijken inmiddels overigens zo fors dat de energiecompensatie via die bedrijven wellicht uitgesteld moet worden...

Waarschijnlijk is de gemeente de beste instantie om dit straks te regelen, we mogen verwachten dat gemeente een adequaat inzicht heeft in wie de hoofdbewoner van een woning is.

Bij het doordenken van dit punt, moet ook bedacht worden of de gekozen systematiek op enige termijn voldoende bestand is tegen 'creatief' muteren om aan extra woontoeslagen te komen.

Denk aan woningsplitsing, extra energiemeters etc.

Een (te) hoge woontoeslag kan ook tot gevolg hebben dat mensen samenwonen uitstellen of sneller uit elkaar gaan vanwege de inkomensvermindering die samenwonen met zich mee brengt.

⁴³ Michiel van Hasselt noemt de WMO in zijn boek. Hij stelt concreet dat alleenstaande baanloze 40-plussers maximaal € 500 kunnen ontvangen.

Wim van Tilborg noemt een compensatiefonds ter hoogte van € 4 miljard. Hij geeft geen aanzet voor een uitwerking.

⁴⁴ Zie in deze video van "In gesprek over een linkse toekomst (PvdA & GroenLinks)" op 23 mei 2022

https://www.youtube.com/watch?v=eolUvX2_Wi4 de eerste vraag na de inleiding, vanaf ongeveer 26:00 ruim een minuut.

We zetten hiervoor deze kabinetsperiode de eerste stappen. We hebben daarnaast de ambitie het belastingstelsel te vereenvoudigen en te hervormen en zetten ook daartoe de eerste stappen.

- *We maken werken lonender en verkleinen de armoedeval.*
- *We verruimen de bijverdiengrenzen in de Participatiewet.*

Het is afwachten wat het kabinet Rutte IV (VVD, D66, CDA, CU) precies gaat voorstellen, maar het idee van het basisinkomen heeft kleine wortels geschoten in de Nederlandse politiek.⁴⁵

*Alexander de Roo
Reyer Brons
November 2022*

*Alexander de Roo is voorzitter van het bestuur van de Vereniging Basisinkomen
Reyer Brons is eindredacteur van de website van deze vereniging*

Basisinkomen Nederland

Een reactie op deze nota (correcties, verbeteringen, andere suggesties, andere zienswijzen zijn per mail welkom bij de auteurs:

- *Alexander: alexanderderoo@gmail.com*
- *Reyer: reyer.brons1@gmail.com*

Als er reacties komen die daartoe aanleiding geven, wordt een verbeterde versie van deze nota gemaakt.

⁴⁵ Dit wordt vanuit een andere invalshoek bevestigd in een wetenschappelijk artikel [A Struggle for Framing and Interpretation: The Impact of the 'Basic Income Experiments' on Social Policy Reform in the Netherlands](#) door Femke Roosma, over de effecten van de zogenaamde vertrouwensexperimenten in een aantal Nederlandse gemeenten.

Nederlandse vertaling [Een Strijd Om Framing En Interpretatie: De Impact Van De 'Basic Income Experiments' Op De Hervorming Van Het Sociaal Beleid In Nederland](#).